

ВИХОВНИЙ ПРОСТІР ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ

EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECT OF THE PERSONALITY DEVELOPMENT OF A MILITARY SERVICEMAN

Невпинний процес гуманізації суспільства в сучасних умовах набирає все більшої актуальності. Адже наше сьогодення насичене подихом реалій Третьої світової війни, яка після кривавого вторгнення росії в Україну з 2014 року фактично розпочала свою ходу у східній частині Європи, а наприкінці 2023 року продовжила хід теренами Близького Сходу.

Особливо жакливою у цьому змісті, з погляду нехтування елементарними нормами людської моралі, є повномасштабна війна, розв'язана росією проти України 24 лютого 2022 року. Адже у ході підступного захоплення ряду територій України перед світовою спільнотою постали нелюдські звірства, які сьогодні звучать коротко й зрозуміло кожному в таких назвах, як Буча, Ірпінь, Гостомель, Маріуполь...

Подібна практика насильства та антилюдської поведінки загарбників явила світові ганебні зразки відсутності елементарної моралі, нехтування принципами гуманізму та цивілізованих правил ведення війни в сучасних умовах.

З сумом доводиться констатувати, що в першій чверті третього тисячоліття високі вартості моралі та виховання стали панівними лише в середовищі військовиків, що належать до армій країн, які за своїм політичним, економічним та соціальним укладом визначають основні цивілізаційні пріоритети, які є домінівними у сучасних загальносвітових процесах.

Саме з огляду на це, проблема військового виховання особового складу в лавах ЗСУ набула нових підходів. А процес подальшої гуманізації та людиноцентризму у середовищі військовослужбовців повинен отримати нових підходів, зокрема, в роботі офіцерів-педагогів, щоби надалі забезпечити високі виховні стандарти українського війська, які ставляться перед арміями розвинутих країн світу.

У цьому сенсі особливого змісту набуває проблема створення виховного простору, який покликаний забезпечити всі необхідні умови для глибокого та різновекторного виховання військовослужбовця, гарантувати йому усебічний розвиток рис, навичок та умінь, передусім, у його поведінковій, мовленнєвій та комунікативній культурі, як незалученої передумови, яка є домінуючою у загально цивілізаційних процесах, якими керується прогресивна частина людства.

Дотримуючись принципів виховного процесу, які впродовж останнього часу були запроваджені у військовій педагогіці такими відомими вченими, як В. Ягупов, Н. Замотаєва, О. Капінус, О. Бойко, М. Нещадим та цілим рядом інших, ми керуємось авторським підходом щодо пошуку нових засобів, методів та форм, котрі могли б ще більше збагатити сучасного військовослужбовця рисами та особливостями, притаманними вимогам сьогодення. Адже не має сумніву, що сучасний воїн повинен бути зразком для держави,

народу та суспільства в цілому, від імені яких він стоїть на сторожі миру, спокою та територіальної цілісності, яким він служить і які зобов'язаний захищати.

Ключові слова: виховання, виховний процес, виховний простір, військове виховання, курсант, виховний метод, форми виховання, виховний засіб, виховний ідеал, офіцер-педагог, військовий педагог.

The ongoing process of humanizing society is increasingly pertinent in modern times. Our current reality is imbued with the echoes of the Third World War, which effectively commenced with Russia's violent invasion of Ukraine in 2014, extending its impact into the eastern part of Europe and progressing into the Middle East by the end of 2023.

The full-scale war initiated by Russia against Ukraine on February 24, 2022, is particularly horrific due to its blatant disregard for basic norms of human morality. After all, in the course of the insidious seizure of a number of territories of Ukraine, inhuman atrocities appeared before the world community, which today sound concise and understandable to everyone in such names as Bucha, Irpin, Gostomel, Mariupol...

The violent and anti-human actions exhibited by the invaders presented shameful illustrations to the world, demonstrating a blatant disregard for basic morality, humanistic principles, and civilized rules of engagement in contemporary warfare.

Regrettably, it must be acknowledged that in the early years of the third millennium, moral and educational values have predominantly flourished solely within the military ranks of nations that, based on their political, economic, and social frameworks, set the primary civilizational priorities influencing modern global dynamics.

Considering this, the issue of military personnel education within the Armed Forces has necessitated new perspectives. The ongoing process of enhancing humanization and placing emphasis on the individual among military ranks demands fresh approaches, particularly within the realm of officer-educators. This is crucial for sustaining the high educational standards of the Ukrainian army, aligning it with the armed forces of developed nations worldwide.

In this context, establishing an educational environment aimed at providing optimal conditions for the comprehensive upbringing of soldiers, ensuring their multifaceted development in terms of behavior, communication skills, and cultural refinement, emerges as a pivotal undertaking. Such an endeavor assumes heightened significance within broader civilizational trends guided by progressive factions of humanity.

In adhering to educational principles recently introduced in military pedagogy by eminent scholars like V. Yagupov, N. Zamotaeva, O. Kapinus, O. Boyko, M. Neshchadym, and others, we are propelled by an authorial approach towards exploring novel means, methods, and formats. These endeavors aim to imbue the contemporary military serviceman with attributes essential to meet today's exigencies. Undoubtedly, a mod-

УДК 355.233.2:159.9-057.36
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.1.21>

Береза Р.П.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри поведінкових наук
та військового лідерства
Національної академії сухопутних
військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного

Герус О.П.,

доцент кафедри поведінкових наук
та військового лідерства
Національної академії сухопутних
військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного

Годованський О.О.,

ст. викладач кафедри поведінкових наук
та військового лідерства
Національної академії сухопутних
військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного

ern soldier must epitomize the ideals of the state, the populace, and society at large. He stands as a guardian of peace, tranquility, and territorial integrity, a responsibility he serves and is duty-bound to protect.

Key words: *upbringing, educational process, educational environment, military education, cadet, educational principles, forms of upbringing, educational tool, educational ideal, officer-educator, military ranks.*

Постановка проблеми. Необхідність пошуку нових підходів у вихованні військовослужбовців, які за своїми морально-етичними, психологічними, фізичними та духовно-культурними якостями відповідали б вимогам розвинутих армій XXI століття, з особливою гостротою постала у час, коли, починаючи з 2014 року, Росією проти нашої держави була розв'язана підступна й кривава війна.

Внаслідок цих подій усе українське суспільство раптово опинилося перед вирішенням нагальної проблеми активного поповнення особового складу ЗСУ новими кадрами, які б, окрім бездоганного володіння військовою справою, ще й відповідали за своїм виховним статусом високому званню сучасного офіцера, котрий у найближчій перспективі міг би поповнити ряди армії, що відповідає передовим стандартам НАТО.

У цьому змісті проблема новітніх підходів до процесу виховання воїна набуває особливої актуальності. На наше переконання, одним із шляхів її вирішення є створення особливого виховного простору, перебуваючи в якому, особистість військовослужбовця щоразу набуватиме ознак та характеристик, пов'язаних з невинним процесом підвищення морально-етичних якостей, рівня особистої культури, духовності та наближення до виховного ідеалу сучасного воїна.

Аналіз основних досліджень. Проблематика удосконалення виховних процесів, які мають місце у військовому середовищі, неодноразово розглядалася у психолого-педагогічних працях провідних вітчизняних та закордонних вчених. Немало зусиль для ґрунтовного дослідження та детального викладу його результатів доклав цілий ряд українських педагогів, які зосередили свою увагу, зокрема, на новітніх підходах у вихованні військовослужбовців, що стало вартісним набутком у справі подальшого розвитку традиційних форм, методів та засобів, котрі отримали новітні підходи щодо їхнього застосування у сучасному процесі військового виховання.

Так, чимало уваги проблемі вдосконалення військового виховання присвятив у своїх працях В. Ягупов [7]. І. Бех ґрунтовно дослідив, описав та ввів у сучасну педагогіку поняття «виховного простору», як форми для різнобічного розвитку особистості [1]. О. Вишневський теоретично обґрунтував сучасні підходи в системі національного виховання людини, які склалися в українській педагогіці, зокрема, щодо формування національно свідомої особистості [2]. В. Гриньова зосередила свою увагу на проблемі проектування розвивального освітнього середовища, потрапивши

у яке, особистість отримує значні можливості для свого подальшого розвитку та удосконалення [3]. І. Зязюн в ряді своїх праць наголошував, що за рукою виховання особистості нового типу повинні стати устремління педагога у досягненні його вихованцями ідеалів «добра», «відчуття культурно-духовної самодостатності» та «змоги до прийнятної суспільством самореалізації» [4]. В. Кремень розвинув у системі виховання особистості поняття «людиноцентризму в освітньому просторі», яке крізь призму його філософських поглядів набуло новітніх відтінків, характеристик та ознак [5]. А думки, висловлені В. Рибалком щодо пріоритету у вихованні особистості таких рис, як «честь» та «гідність», для сучасного виховання воїнів набули особливо важливого значення [6].

У цій статті ми пропонуємо додаткові підходи, які, на наше переконання, стануть корисними і прийнятними для застосування військовими педагогами та офіцерами у виховній роботі з курсантами, військовиками, особовим складом військового підрозділу. Вважаємо, що наше дослідження буде корисним і знадобиться усім, хто прагне поглибити власний досвід у справі військового виховання.

Мета дослідження. Активізувати увагу військових педагогів, офіцерів та дослідників військово-виховних проблем щодо нових підходів, які мають місце у військовому вихованні на сучасному етапі. Висвітлити поняття «виховного простору» як новітньої форми, що набула ефективності у справі формування особистості сучасного воїна. Загострити увагу осіб, які займаються військовим вишколом майбутніх воїнів на проблемних питаннях, котрі визначають сучасні підходи та напрями у комплексному вихованні майбутніх оборонців Української Держави.

Мета статті. Висвітлити новітні форми, методи та засоби виховної роботи з військовослужбовцями, що отримали ефективне застосування у військово-педагогічному процесі й надають офіцерам та військовим педагогам додаткові можливості у забезпеченні якісного формування особистості військовослужбовця. А також створити належні умови для його різнобічного духовного, культурного та морально-етичного розвитку, рівень якого вповні відповідав би потребам сьогодення.

У дослідженні детально висвітлено інноваційне поняття «виховного простору», яке покликане невпинно напрацьовувати нові методи, прийоми та підходи військових педагогів та офіцерів щодо якісного формування у військовослужбовців рис, котрі відповідали б високому рівню внутрішньої культури сучасного воїна.

Запропоновано ряд нових форм та методів у галузі військового виховання, які здобули на практиці яскраві результати і спонукатимуть військових педагогів та офіцерів до подальшого вдосконалення ними виховної роботи з особовим складом.

Виклад основного матеріалу. Виховний простір як психолого-педагогічний феномен набув яскравої перспективи у процесі творення Збройних Сил України, набувши ознак відповідника у досягненні виховного ідеалу, який за своїм змістом відповідав би вимогам сучасної армії нового зразка, що за своїм призначенням вповні могла б набути характеристик, котрі є домінантними для армій країн-членів НАТО.

У цьому контексті виховний простір, придатний для різнобічного розвитку та виховання особистості, повинен підпорядковуватися досягненню офіцерами-викладачами та військовими педагогами головної мети – створення умов для військовослужбовця, у яких він зможе отримати усебічний розвиток, зокрема, у напрямках інтелектуального, морально-психологічного, духовного та фізичного вдосконалення.

Наш підхід у структуризації виховного простору, придатного для виховного впливу на особистість військовослужбовця, будується на міркуваннях про тісну взаємодію зовнішніх та внутрішніх чинників, які постійно взаємодіють між собою, здійснюючи потужний вплив на виховні процеси, що мають місце у військовому колективі.

До зовнішньої складової ми відносимо вплив на психічні реакції військовослужбовця, зокрема, таких факторів, як:

- *соціальні*, під якими ми розуміємо комплекс об'єктивно-суб'єктивних мотивів, залишатися осторонь яких військовослужбовець не має змоги;

- *інформаційні впливи*, які, на наш погляд, можуть і впливають на якість службової діяльності військовика, формують його настрій, емоційний стан та його особисту вмотивованість щодо якості виконання ним службового обов'язку;

- *побутові умови*, в яких військовослужбовець перебуває в період після виконання службових обов'язків. Зауважимо, що ця зона впливу є відповідальною за настроєвий аспект військовика, регулює такі явища в його психіці, як оптимізм, мотиваційний тонус, переконаність у потрібності дій, які він здійснює під час служби та відпочинку;

- *рівень морально-психологічної культури* слід розглядати передусім, як властивість, що відзначає психологічну комфортність перебування військовослужбовця у військовому колективі й набуття спроможності належного виконання у ньому своїх прямих та непрямих службових обов'язків;

- *рівень організації у військовому колективі культурно-дозвілєвої роботи*, як запоруки якісного відпочинку військовослужбовця та

відновлення ним фізичних та психічних сил, необхідних для забезпечення якісного виконання ним завдань військової служби;

- *рівень організації у військовій частині фізкультурно-спортивного простору*, як умови для постійного підвищення військовослужбовцем свого фізичного здоров'я та вдосконалення ним власних здібностей, покликаних до подолання викликів з фізичного навантаження, які несе у собі щоденна військова служба;

- *якість та розвиток морально-виховної роботи*, яка в умовах військової служби стає каталізатором у справі підвищення психічної стресостійкості військовослужбовця, виховання у нього рис, які сприятимуть як поліпшенню його поведінки, так і стануть його набутокм в адаптивних процесах, котрі знадобляться під час його подальшої соціалізації, що відбуватимуться після звільнення з військових лав і чекатимуть на нього під час переходу до умов цивільного життя.

До внутрішніх чинників, які впливають на умови виховного простору, в якому перебуває військовослужбовець, ми відносимо:

- *розвиток основних психічних якостей та підвищення рівня стійкості його психіки* до реалій належного виконання військових обов'язків;

- *рівень розвитку міжособистісної культури спілкування* військовослужбовця, як фактору безпосереднього впливу на забезпечення комфортного морально-психологічного клімату у військовому колективі;

- *розвиток толерантності поведінки* військовослужбовця, як ознаки його морально-етичної сумісності з товаришами по службі;

- *потреба у задоволенні військовослужбовцем духовних потреб*, зокрема, у вірі, релігії, мистецтві та літературі, вихованню у нього здатності до аналітичного мислення, наукових поглядів та аналізу об'єктивних умовиводів;

- *наявність прагнення у задоволенні потреб у сфері інтелектуального розвитку*, зокрема, реалізація себе у науковій, науково-дослідницькій роботі, винахідництві та раціоналізаторстві;

- *потреба військовослужбовця у веденні здорового способу життя*, розвитку власної фізичної досконалості, як запоруки його здоров'я та професійної відповідності.

Беззаперечно, перелік як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, які впливають на якість організації офіцером виховного простору для військовослужбовця можна суттєво розширити, утім, навіть зупинившись на вже названих нами факторах, ми можемо приступити до розгляду напрямів виховного впливу на військовика, від яких цілковито залежить сама якість військово-виховного процесу.

Так, у ході наших спостережень встановлено, що виховний простір для всебічного розвитку

особистості військовослужбовця з боку офіцера чи військового педагога може зазнавати суттєвих впливів, які умовно можна розділити на два види.

До першого ми відносимо *активну навчально-виховну дію* офіцера-педагога. В навчально-виховній роботі ця дія полягає у підпорядкуванні об'єктивно зумовленого щоденного впливу офіцера на морально-психологічний дух військовослужбовців й підпорядковується регламенту навчальних програм та плану виховної роботи з особовим складом.

Зазвичай, зміст та завдання навчально-дидактичного процесу з військовослужбовцями є детально викладений у таких документах, як програма навчальної дисципліни, робоча програма навчальної дисципліни, силабус тощо.

Виховна ж робота офіцера з військовослужбовцями проводиться у формі заходів, тематика кожного з яких містить у своєму змісті важливість подій, якими живе країна, суспільство, регіон, в котрому розташована військова частина або ж пам'ятних дат та традицій, які склалися впродовж історії діяльності певної військової частини.

До другого виду впливу в забезпеченні виховного простору, в якому формується особистість військовослужбовця, ми відносимо *опосередковану дію* на виховний статус військовика.

Як показує практика військово-виховної роботи, сутністю та змістом такої дії виступає опосередкований виховний вплив, який військовослужбовець щоденно відчуває на собі, перебуваючи в умовах поза безпосередньо навчального та виховного впливів, котрі здійснюються на нього в межах військового навчального закладу чи військової частини, як то під час відрядження, звільнення, відпустки, лікування тощо. Адже саме у цей час виховний простір, у який входить військовослужбовець, надає йому пріоритети, котрі багато в чому є відмінними від тих, що він постійно відчуває під час безпосереднього виконання своїх військових обов'язків. Бо ж, відомо, що перебування військовика в громадських місцях, переїзди у громадському транспорті або ж, хоча й тимчасова, а усе ж зміна військової локації на цивільну чи домашню, несуть у собі відчутно відмінні виховні реалії, відмежуватися від яких військовослужбовець неможливо.

Тому, одним із головних завдань, яке щораз актуальніше постає перед сучасною військово-виховною системою у ЗСУ, є проблема відповідного поєднання підходів, які знайшли свою реалізацію та застосування як у першому, так і в другому підходах щодо створення сприятливого виховного середовища для військовослужбовців.

Для більш повного розв'язання проблем, які покликані створити для військовослужбовця прийнятний виховний простір для подальшого вдосконалення його особистості, слід передусім

з'ясувати суть, зміст та завдання основних компонентів, які отримали найбільше практичне застосування у роботі офіцерів-педагогів на сучасному етапі організації, підтримки та розвитку військово-виховного процесу.

До них відносимо:

1. Регульований демократизм. Виховний стиль, що має замінити негативні наслідки у вихованні військовослужбовців передусім у тих складових, які дісталися нам від пострадянської виховної системи. Адже такі потворні явища, як автократія, волюнтаризм, а подекуди й деспотизм донині, хоч епізодично, а усе ж є присутніми у військовому вихованні.

До заходів, які би знадобилися в регулюванні виховних взаємовідносин, що складаються між офіцером-педагогом та військовослужбовцями, слід віднести:

– *перехід від методів тотальних вимог до методів співпраці*. Такий підхід передбачає розвиток нового рівня стосунків, що складаються між офіцером-педагогом та військовослужбовцем і передбачають розвиток взаємодовіри, партнерства та консолідованості зусиль вихователя та вихованця задля досягнення кінцевої виховної мети;

– *посилення процесів самоуправління у військовому колективі*, що неодмінно призведе до зміцнення таких якостей, як дружба, приязнь, товариськість;

– *підтримка щодо утвердження власної життєвої позиції військовослужбовця*, зокрема, адекватного сприйняття та оцінки ним важливих суспільних та світоглядних процесів;

– *розвиток у військовослужбовця толерантних манер у спілкуванні*, поведінці та інших комунікаційних процесів, властивих військовому середовищу.

2. Людиноцентризм – підхід, який в процесі виховання особового складу завжди має ставити в центрі виховної дії офіцера-педагога особистість військовослужбовця, як окремого індивіда, котрому властиві особливі, неповторні, не схожі на інших психічні, виховні та поведінкові якості, удосконалення яких стає головним пріоритетом у роботі військового педагога.

Ця ланка виховної роботи офіцера має бути скерована на наступні виховні дії:

– *належна увага офіцера до проблем, психічних зривів, депресивних явищ, душевного дискомфорту*, які з різних причин можуть виникати та супроводжувати військовослужбовця впродовж різної тривалості часу;

– *регулятивна терпимість офіцера до окремих неадекватних поведінкових дій та вчинків військовослужбовця з метою подальшого з'ясування мотивацій, причин та можливих наслідків таких явищ*;

– підтримка офіцером віри військовослужбовця в ідеали добра та гуманізму, зосередження його зацікавленості прикладами гідними наслідування.

3. Індивідуалізація особистості військовослужбовця. Виховний напрям, який допомагає військовикові глибше усвідомити себе особистістю, не схожою на інших, ретельніше розгледіти у собі риси, нахили та здібності, які надалі сприятимуть його професійному зростанню та вдосконаленню.

Для забезпечення офіцером цього виховного напрямку слід звернути увагу на:

– внутрішні психологічні якості військовослужбовця, які впливають на його поведінку, міжособистісну комунікацію з товаришами по службі, культуру спілкування тощо;

– вроджені та набуті здібності, нахили або ж таланти військовика, які могли б отримати яскраве застосування у різних галузях знань, спорті, літературі, мистецтві;

– брати до уваги наявність або ж відсутність у військовослужбовця лідерських та організаційних здібностей, що є запорукою підсиленої адаптації його індивідуальності в умовах військового буття.

4. Креативність військовослужбовця. Вдатність військовика до творчих підходів під час виконання ним наказів командира, його кмітливості, властивість до пошуку оригінальних ситуативних рішень завжди була ознакою особливого ставлення офіцера педагога до саме таких осіб з особового складу.

З метою розвитку та вдосконалення цих якостей у процесі виховання військовослужбовця офіцерові слід звертати увагу на:

– здатність військовослужбовця до аналізу, синтезу та оптимізації під час підготовки у ході самостійного навчання або ж виконання ним самостійної роботи;

– уміння військовослужбовця поєднувати теоретичні знання з уміннями, навичками, вправами та прийомами, необхідними йому для досконалого опанування військовою професією;

– спроможність військовослужбовця до прогностичних поглядів та дій щодо їхнього втілення на практиці з метою ефективнішого опанування теоретико-практичними складовими військово-навчальних дисциплін.

5. Взаємодія військової частини з сім'ями та родинами військовослужбовців.

Відомо, що сімейне та родинне середовище у великій мірі є запорукою сприятливого простору, в якому виховний процес військовослужбовця отримує своє продовження поза межами розташування військової частини. Відтак, налагодження системи тісної взаємодії командування військової частини, офіцерів, відповідальних за спортивно-масову роботу в частині, а особливо, клубу військової частини з сім'ями та родинами

військовиків повинно нести у своїй роботі виняткове навантаження.

Тож, до основних аспектів налагодження цієї взаємодії слід віднести:

– моделювання взаємного впливу на виховний процес військовослужбовців за формулою: військова частина – сім'я (родина) – військова частина;

– періодична діагностика ефективності виховної роботи з військовослужбовцями, що відбувається у рекреаційних, відпочинкових, фізкультурно-спортивних, обрядових та ритуальних, які проводяться відповідними структурами військової частини з залученням до цих заходів сімей та родин військовиків;

– удосконалення форм, методів та засобів щодо постійного сприяння та розвитку ефективності впливу на морально-психологічний стан військовослужбовців під час взаємин з їхніми рідними.

6. Міжкультурна толерантність військовослужбовців.

Глобалізація, що у наш час набула стрімкого розвитку у світовому просторі, не змогла не торкнутися структурно-організаційних процесів, які знаходять своє місце й у розбудові ЗСУ. Зважаючи на це виховний простір, в якому формується особистість сучасного військовослужбовця, не можливо відокремити від такого об'ємного за своїм змістом поняття, як його взаємодія з різними національними та етнічними культурами, що займають чільне місце в цивілізаційному просторі сучасної світобудови.

У розв'язанні цього непростого питання офіцерові-педагогові слід зосередити свої зусилля на наступних діях:

– розвиток у військовослужбовця поваги та толерантності до кращих зразків культур інших народів;

– поглиблення у свідомості військовослужбовця необхідності його взаємодії з культурами інших народів, як напряму, покликаною збагачувати культуру його рідного народу;

– заохочення військовика до розвитку у собі можливостей для власного внеску у розвиток культур інших народів.

7. Продуктивність у виконанні службового обов'язку.

Відомо, що усвідомлення людиною суспільної значущості, користі та потреби від результатів її праці та діяльності якнайкраще сприяє її психічній рівновазі, душевному спокою, глибшому розумінню нею необхідності бути корисним для рідних, близьких, колективу, а в окремих випадках, й для усієї спільноти, в якій вона живе, трудиться та перебуває.

Для військовослужбовця поняття продуктивності найяскравіше оцінюється командуванням,

друзями та товаришами по службі, з огляду, сумлінного виконання, покладеного на нього військового обов'язку.

Зважаючи на це, в аспекті якісного впливу на військовослужбовця, офіцерові слід зосередитися на наступних діях:

– безупинно розвивати у військовика почуття сумлінного ставлення до виконання ним військового обов'язку;

– *ретельно аналізувати результати виконання військовослужбовцем, покладених на нього виконання наказів командира, інших дій з гласним обговоренням їхніх результатів та наслідків у військовому колективі;*

– *постійне заохочування військовослужбовців до підвищення ним якості виконання завдань, розвиток перспективи з невпинного вдосконалення його власних креативних підходів у вирішенні найскладніших алгоритмів військової служби.*

8. Роль особистості офіцера-педагога у створенні виховного простору для військовослужбовця.

У цьому аспекті мусимо звернути особливу увагу на власні психолого-педагогічні якості, властиві офіцерові-педагогові, який приступає до створення виховного простору для підлеглих.

А тому, на наше переконання, військовому педагогові слід постійно тримати під самоконтролем такі власні психічні вияви, як:

– *саморегуляція власних психічних реакцій, властивостей та поведінкових характеристик темпераменту;*

– *постійно слідкувати за культурою власної поведінки, яка нерідко постає правдивим зображенням в очах особового складу загальної культури офіцера-педагога;*

– *контролювати рівень розвитку власної мовленнєвої культури, постійно дбати про її підвищення та збагачення.*

Як бачимо, наведений нами перелік складових виховного простору для забезпечення ефективного формування особистості військовослужбовця можна доповнити багатьма іншими аспектами.

Втім, на наше переконання, втілення у військово-виховну роботу навіть цих висвітлених нами окремих аспектів сприятиме якісному вихованню офіцера-професіонала.

Висновки. 1. Створення виховного простору з метою формування особистості військовослужбовця є необхідною умовою у виховному процесі, що займає чільне місце в сучасних ЗСУ. Адже саме завдяки його створенню та неослабній підтримці в офіцера-педагога з'являються необмежені можливості значно поліпшити зміст та якість військового виховання особового складу.

2. Виховний простір в умовах військового підрозділу не є панацеєю від запобігання усім виховним проблемам, які можуть виникати у роботі офіцера з підлеглими. Втім, його створення і перспективи удосконалення неодмінно здатні суттєво налагодити та підвищити ефективність виховного впливу на особу військовослужбовця.

3. Перспектива розвитку та подальшого удосконалення моделей виховного простору у військових частинах сприятиме впровадженню нових та прогресивніших підходів у справі поглиблення якості виховання військовослужбовців-професіоналів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
2. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Коло, 2003. 528 с.
3. Гриньова В.М. Проектування розвиваючого освітнього середовища для обдарованих учнів. Харків: ХНПУ ім. Г. Сковороди, 2011. 112 с.
4. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. Київ: МАУП, 2000. 312 с.
5. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ: Товариство «Знання» України, 2011. 520 с.
6. Рибалка В.В. Честь і гідність особистості як предмет діяльності практичного психолога. Київ: Шкільний світ, 2010. 128 с.
7. Ягупов В.В. Морально-психологічне забезпечення: курс лекцій. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2002. 349 с.